

Koncepce vzdělávání učitelů estetické výchovy v Polsku

Maria Jabłońska

Estetická výchova se v současné době stala předmětem živého zájmu, a to jak v teoretické rovině, tak v rovině nových návrhů a praktických experimentů. Realizace výchovy tohoto druhu se projevuje v obsahu i charakteru různých vyučovacích předmětů, zvláště tzv. estetickovýchovných předmětů, zároveň však i v mimotřídních a mimoškolních aktivitách, protože všechny kontakty s estetickou stránkou životní reality se uskutečňují jak ve škole, tak mimo školu. V souvislosti s tím potřebuje škola vysoce kvalifikované kádry učitelů – specialistů připravených realizovat různé formy estetické výchovy.

V polském vzdělávacím systému je možno získat „uměleckou“ přípravu již v základní (primární) škole (hudební, baletní), pokračovat dále na střední škole (hudební, výtvarné nebo baletní) a dovršit vzdělání — v souladu s kvalifikačními požadavky na místo učitele — na úrovni vyšší školy (hudební nebo výtvarné). Pedagogická příprava se uskutečňuje především na vyšších školách, ale také na středních školách pomaturitních, v tzv. pedagogických studiích.

Učební cyklus v uměleckých školách závisí od profesionální specializace. Na středních uměleckých školách trvá nejčastěji 4 roky, na školách vyšších se pohybuje v rozmezí 4 až 5 let. V závěru této stati je přiloženo schéma, které podává podrobnou charakteristiku vzdělávacího systému učitelů estetické výchovy v Polsku.

Analýza učebních programů středních a vyšších škol, které jsou předmětem našeho zájmu, dovoluje konstatovat, že v Polsku existují dvě koncepce vzdělávání učitelů: umělecká a pedagogická. V dalším oddělení pojednám o každé z nich a poukážu na jejich silné i slabé stránky.

Umělecká koncepce

Tímto vzdělávacím cyklem procházejí učitelé estetické výchovy — žáci uměleckých škol, kteří získali uměleckou přípravu postupně a ukončili ji na vyšších uměleckých školách. Učební programy ve školách tohoto typu jsou vypracovány Ministerstvem kultury a umění, a to s ohledem na jejich specializace. Základním posláním těchto škol je příprava na uměleckou činnost prostřednictvím poznání základních principů teorie umění, seznámení s jeho historií zároveň se získáním vysokých technických a řemeslných dovedností. Absolventi těchto škol se nejčastěji ujímají práce v kulturních institucích, v uměleckých školách nebo se věnují svobodné umělecké tvorbě. Jen nemnozí z nich se uplatní na místě učitele estetické výchovy. Obvykle jeví zájem

o zaměstnání v mimoškolních zařízeních, kde mají možnost realizovat vlastní koncepci práce se žákem bez vnucovaných forem, pravidel a programů.

Učitel, který získal kvalifikaci v oblasti umělecké výchovy, uvádí žáky do světa umění a koncentruje svoji pozornost především na:

- odhalování a rozvíjení uměleckých schopností svých žáků,
- zdokonalování techniky výrazu,
- rozvíjení estetického vnímání a citění,
- zvýšení úrovně v konkrétní oblasti umění a hodnocení podle obvyklých uměleckých kritérií.

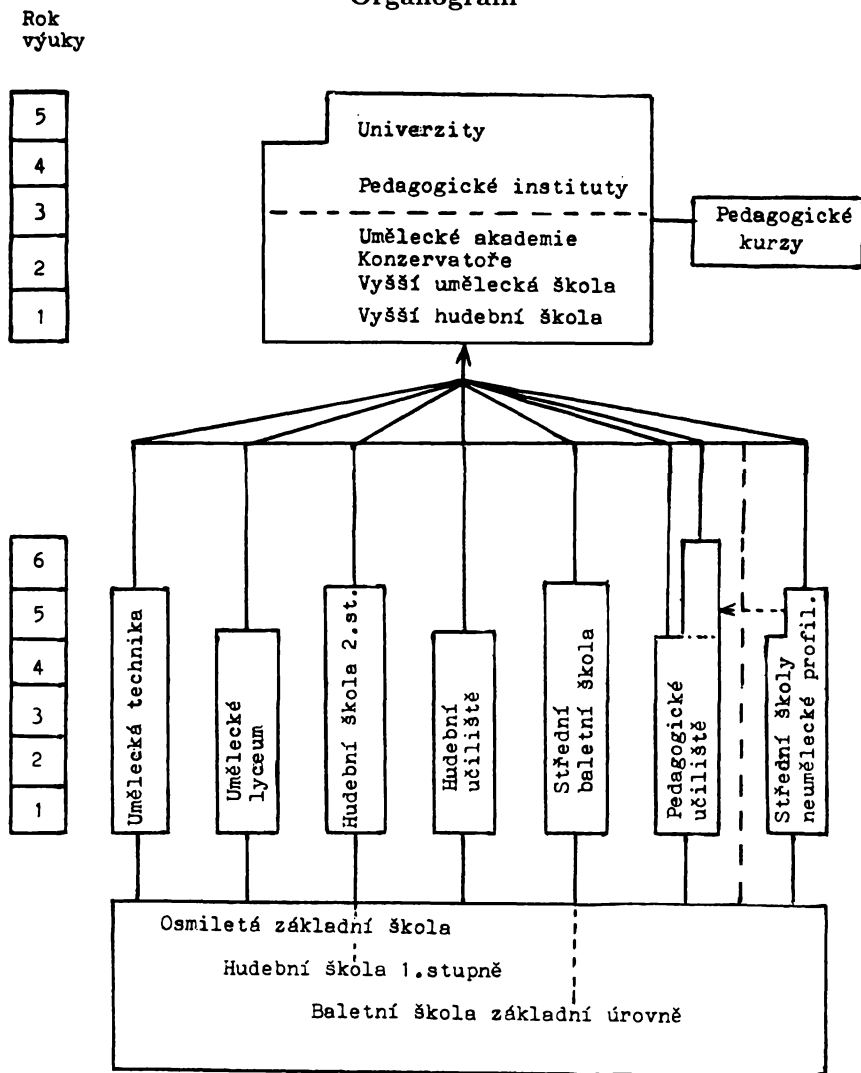
Je třeba říci – a empirická bádání to potvrzují, že jednostranná příprava učitele – specialisty – umělce může být provázena různými nebezpečími. Nedostatek pedagogických a psychologických znalostí týkajících se rozvoje dítěte, jeho manuálních a percepčních možností, absence vědomostí o procesu organizace tvorby, o metodické algoritmizaci — to vše může být příčinou různých mezních pocitů žáka: od uspokojení — k nechuti a odporu. Čistě umělecká činnost se může stát příčinou ambivalentních situací žáků a může je přivést ke konfliktům a k nezdravé konkurenci. Snaha po dosažení umělecké dokonalosti, řemeslné preciznosti může být příčinou didaktickovýchovných neúspěchů učitele estetické výchovy připraveného podle umělecké koncepce. Pravda, organizují se různé kurzy, kde je možno získat znalosti z oblasti obecné pedagogiky, metodiky, psychologie, avšak tato část učitelů využívá této možnosti dalšího vzdělávání jen sporadicky.

Pedagogická koncepce

V polském vzdělávacím systému existuje i druhá možnost, jak získat kvalifikaci učitele estetické výchovy. Po ukončení střední všeobecně vzdělávací školy nebo střední umělecké školy je možno prodloužit studium na pedagogických učilištích nebo na univerzitách a specializovat se na některý umělecký obor (nejčastěji to bývá hudba nebo výtvarné umění). Stěžejním cílem tohoto cyklu vzdělávání učitelů estetické výchovy je vybavit studenty znalostmi z oblasti pedagogiky, psychologie a metodiky, a to v náležitém souladu se znalostmi a dovednostmi z vybraného uměleckého oboru. Vymezení obsahu výuky je v kompetenci Ministerstva národní výchovy. Absolventi pedagogických škol nebo univerzit získávají titul magistra hudební nebo výtvarné výchovy nebo též magistra pedagogiky – specialisty v jednom z výše jmenovaných uměleckých oborů. Nejčastěji působí ve školství jako učitelé uměleckých předmětů.

Systém vzdělávání učitelů estetické výchovy v Polsku

Organogram

Tato koncepce vzdělávání budoucích učitelů, spojující obecně pedagogickou a uměleckou přípravu (zde nazývaná pedagogická koncepce), je zaměřena hlavně na:

- prohloubení zájmů a dovedností žáka a zdokonalení výrazové techniky za současného respektování schopností a možností žáků;
- zacházení s uměním jako „nástrojem“, díky němuž je možno všestranně rozvíjet osobnost dítěte, utvářet jeho estetickou kulturu a taktéž mu pomáhat správně vnímat sebe ve vztahu ke světu a jiným lidem;
- vnímání vlastní práce v kategoriích partnerství, nenásilného vedení, radosti a společné zábavy.

Pedagogická koncepce vzdělávání učitelů estetické výchovy je však také provázena jistými omezeními a má svá úskalí. Práce učitele estetické výchovy s dobrou pedagogickou přípravou, ale nedostatečnou průpravou uměleckou může mít diletantský charakter. Hlavní příčinu tohoto stavu je možno spatřovat v příliš krátké době uměleckého vzdělávání, která zužuje možnost získat náležité specifické dovednosti v příslušné umělecké oblasti. Stejně tak reálnou příčinou může být nedostatek studentova nadání pro daný druh umění či specializaci. Toto vše může vést k tomu, že se učitel bude ve vyučování vyhýbat praktickým činnostem se žáky a místo toho se spokojí pouze s teoretizováním. Takový přístup ovšem neodpovídá základnímu principu aktivity, který je příznačný jak pro „uměleckou práci“ ve škole, tak mimo školu. Může to rovněž vést k ambivalentnímu, láskyplnému i nenávistnému postoji žáků k uměleckým předmětům (a umělecké činnosti), kterým vyučovali učitelé připravovaní v pedagogické koncepci. Je třeba zdůraznit, že tato skupina učitelů estetické výchovy častěji akceptuje účast v různých kurzech a jiných formách završování profesionální kvalifikace, především v těch, které zvyšují jejich umělecké kompetence.

Prezentace těchto dvou koncepcí vzdělávání učitelů estetické výchovy — umělecké a pedagogické — se nikterak neliší od obecných tendencí charakteristických pro vzdělávací systémy jiných zemí.